

METODOLOGIJA RADA PREVENTIVNOG MECHANIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Operativni dokument sa smjernicama za postupanje

Banja Luka, rujan 2024.

SADRŽAJ

UVOD	3
PREVENTIVNI MEHANIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI	5
Principi djelovanja Preventivnog mehanizma.....	8
Mjesta lišenja slobode u kojima se obavljaju posjeti/obilasci	9
Mjesta lišenja slobode u kojima se obavljaju posjeti/obilasci mogu biti:.....	9
Pristup informacijama od značaja za Preventivni mehanizam.....	10
Vrste obilazaka/posjeta	11
Postupak izbora članova tima Preventivnog mehanizma.....	12
Formiranje timova.....	12
OBAVLJANJE POSJETA PREVENTIVNOG MEHANIZMA	14
Priprema posjeta/obilazaka	14
Obavljanje pojedinačnih posjeta/obilazaka.....	14
PRIKUPLJANJE INFORMACIJA O ZLOSTAVLJANJU ILI DUGOM OBLIKU KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA	16
Postupak prikupljanja informacija od osoba lišenih slobode.....	16
Postupak prikupljanja informacija od rukovoditeljstva ustanova mjesta lišenja slobode.....	17
Dokumentacija za provjeru najčešćih oblika kršenja ljudskih prava	18
IZVANREDNE SITUACIJE KOJE MOGU NASTUPITI TIJEKOM POSJETA/OBILASKA PREVENTIVNOG MEHANIZMA	19
EVALUACIJA POSJETA/OBILASKA	20
Sačinjavanje preliminarne izvješća.....	20
Dostavljanje preliminarne izvješća na izjašnjenje posjećenim mjestima lišenja slobode	20
Finaliziranje izvješća.....	21
KODEKS(I) ČLANOVA PREVENTIVNOG MEHANIZMA U BIH	22
DODATAK	24
Matrica za (pr)ocjenu stanja u policijskim agencijama	24
Matrica za (pr)ocjenu stanja u zatvorskim ustanovama.....	28

UVOD

UN Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka¹ (dalje Konvencija), rezultat je namjere država članica ove Konvencije, da povećaju uspješnost borbe protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka u cijelom svijetu. Prema Konvenciji izraz "tortura" označava svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile obaviješća ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za djelo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zastrašila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga temeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja djeluje u službenom svojstvu ili na njezin poticaj ili s njezinim izričitim ili prećutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posljedica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju. Članak 2. i 16. Konvencije obvezuju svaku državu članicu da poduzme djelotvorne mjere za sprječavanje mučenja i ostalih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja na svim državnim područjima koja su pod njihovom nadležnošću.²

Uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka usvojen je Opcioni protokol /Optional Protocol to the Convention against Torture-OPCAT/ (dalje: Opcioni protokol) sa ciljem sprječavanja mučenja i ostalih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja osoba lišenih slobode, uspostavom preventivnog sustava redovitih posjeta mjestima u kojima se te osobe nalaze. Glavnu odgovornost za uspostavu djelotvornog sustava imaju države potpisnice Protokola, a međunarodna tijela zadužena za provedbu mjera nadopunjavaju i jačaju nacionalne mjere.

Prema odredbi članka 17. Opcionog protokola: „*Svaka država stranka će održavati, imenovati ili osnovati, najkasnije jednu godinu nakon stupanja ovoga Protokola na snagu ili njegovog ratificiranja ili pristupanja, jedan ili nekoliko neovisnih nacionalnih mehanizama za sprječavanje mučenja na nacionalnoj razini. Mehanizmi koje su utemeljile decentralizirane jedinice mogu biti proglašeni nacionalnim mehanizmima za sprječavanje u smislu ovoga Protokola, ako su sukladni s njegovim odredbama*”.

Pododbor za sprječavanje mučenja, The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (dalje: SPT) prati kako države koje su ratificirale Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja ispunjavaju svoje ugovorne obveze, koje uključuju i uspostavljanje neovisnog preventivnog mehanizma za prevenciju.

Bosna i Hercegovina je donijela Odluku o ratificiranju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka 2008. godine („Sl. glasnik Bosne i Hercegovine br 8/08“ objavljeno 26.06.2008.godine).

¹ UN Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka odobrena i predložena za potpis, ratificiranje i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 39/46 od 10. prosinca 1984. stupila na snagu 26. lipnja 1987.

² Dio I članak 1. Konvencije

U cilju provedbi obveza iz Opcionog protokola usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine,³ čime je kreiran pravni okvir za uspostavu neovisnog preventivnog mehanizma.

Za obavljanje poslova Preventivnog mehanizma za koje su neophodna stručna i posebna specijalistička znanja Ombudsmani mogu uključiti i druge neovisne stručne osobe iz akademske zajednice i odgovarajućih oblasti, kao i predstavnike organizacija civilnog društva registriranih za obavljanje djelatnosti iz oblasti zaštite ljudskih prava, u skladno sa člankom 18. stavak 2. Opcionog protokola, a koji se biraju temeljem javnog poziva.⁴

Ombudsmani Bosne i Hercegovine usvojili su Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH („Službeni glasnik BiH“ 62/24) kojim se propisuju ovlasti i nadležnosti Ombudsmana za ljudska prava BiH u vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u Bosni i Hercegovini, godišnji plan aktivnosti, način izvještavanja, zaposlenici, postupak izbora stručnih osoba i organizacija civilnog društva, metodologija rada, način rada neovisnih stručnih osoba i predstavnika organizacija civilnog društva, čuvanje službene tajne.

Sukladno sa člankom 7. Pravilnika pristupilo se izradi Metodologije rada Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini.

Metodologija predstavlja operativni dokument sa smjernicama za postupanje prigodom organiziranja i obavljanja posjeta/obilazaka ustanova u kojima se nalaze osobe lišene slobode, navode principi djelovanja Preventivnog mehanizma, obveze i prava, odnos institucija/ustanova prema istom, način prikupljanja informacija o zlostavljanju ili drugom obliku kršenja ljudskih prava, izvanredne situacije koje mogu nastupiti tijekom posjeta/obilaska Preventivnog mehanizma, evaluacija posjeta, kodeks članova tima preventivnog mehanizma u BiH te kao dodatak matrice za (pr)ocjenu stanja u policijskim agencijama i (pr)ocjenu stanja u zatvorskim ustanovama.

³ Zakon o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 61/23)

⁴ Članak 4a stavak 5 Zakona

PREVENTIVNI MEHANIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI

Definicija i zadaci

Preventivni mehanizam u Bosni i Hercegovini je neovisno preventivno tijelo, uspostavljeno sukladno odredbama Zakona o izmjenama Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 61/23), odnosno članku 4a stavak 1. ovog Zakona kojim je propisano da sukladno sa člankom 17. Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori", broj 08/08), Ombudsmeni obavljaju poslove preventivnog mehanizma za sprječavanje torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja i kažnjavanja u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Preventivni mehanizam).

Shodno odredbi članka 2. stavak 3 Pravilnika o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH u cilju izvršavanja ovog mandata Ombudsmeni uspostavljaju Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Odjel).

Sukladno navedenim pozitivnim zakonskim propisima temeljni zadaci Preventivnog mehanizma su:

- a) obilazak ustanova u kojima se nalaze ili bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode, radi jačanja njihove zaštite od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja,
- b) davanje preporuka nadležnim tijelima vlasti i ustanovama radi poboljšavanja postupanja prema osobama lišenim slobode i uvjeta u kojima se one nalaze radi sprječavanja mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja,
- c) davanje prijedloga i primjedbi na zakone i druge propise te nacрте zakona i drugih propisa radi promoviranja zaštite osoba lišenih slobode od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja,
- d) suradnja s Pododborom Ujedinjenih naroda za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (u daljnjem tekstu: Pododbor za sprječavanje mučenja), slanje informacija i sastajanje s Pododborom za sprječavanje mučenja,
- e) izvještavanje prema domaćim i međunarodnim tijelima u okviru mandata Preventivnog mehanizma,
- f) razvijanje edukativnih programa o temi sprječavanja mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Odjel za obavljanje poslova Preventivnog mehanizma ima pravo:

- a) najavljenih i nenajavljenih obilazaka tijela ili ustanova te pregleda prostorija u kojima se nalaze osobe lišene slobode ili gdje bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode;
- b) slobodnog pristupa podacima o tijelima i ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode ili gdje bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode;
- c) pristupa podacima o broju osoba lišenih slobode u tijelu ili ustanovi koja se obilazi;
- d) slobodnog pristupa svim podacima o postupanju s osobama lišenim slobode sukladno sa zakonom;

e) razgovora s osobama lišenim slobode po slobodnom izboru i bez nazočnosti službenika tijela ili ustanove koja se obilazi, razgovora s drugim osobama koje im mogu dati odgovarajuće informacije vezane uz sumnju na kršenje ljudskih prava postupanjem u tijelu ili ustanovi koja se obilazi.

ORGANIZIRANJE OBILAZAKA USTANOVA U KOJIMA SE NALAZE OSOBE LIŠENE SLOBODE

Obveze institucija/ustanova

Institucije/ustanove u kojima se nalaze osobe ograničene u slobodi kretanja su dužne dozvoliti Preventivnom mehanizmu da:

- obide/posjeti sva mjesta lišenja slobode i bilo koja mjesta za koja se sumnja da se nalaze osobe lišene slobode, kako je navedeno u članku 4.⁵ Opcionog protokola, U ove svrhe, jurisdikcija se proteže na sva ona mjesta nad kojima vlast vrši efektivnu kontrolu;
- obavlja posjete/obilaske na način i učestalost za koje sam Preventivni mehanizam odluči. To uključuje mogućnost obavljanja privatnih intervjua sa osobama lišenim slobode i pravo da se u svakom trenutku obave nenajavljeni obilasci svim mjestima lišenja slobode, sukladno sa odredbama Opcionog protokola;
- članovi Preventivnog mehanizma i njegovo osoblje uživaju takve privilegije i imunitete koji su neophodni za neovisno vršenje poslova iz okvira njihovih nadležnosti.

Nijedna institucija/ustanova ne smije da naređuje, primjenjuje, dozvoljava ili tolerira bilo kakvu sankciju, odmazdu ili drugu mjeru prema osobama ili organizacijama/udrugama zbog komunikacije sa Preventivnim mehanizmom ili zbog toga što je Preventivnom mehanizmu dao bilo koju informaciju, bez obzira na njihovu točnost.

Nadležne državne institucije treba da informiraju Preventivni mehanizam o svim nacrtima zakona koji se mogu razmatrati a koji su relevantni za njezin mandat i dozvole Preventivnom mehanizmu da daje prijedloge ili zapažanja o bilo kojoj postojećoj politici ili nacrtu politike ili zakona. Svi prijedlozi ili zapažanja o takvim zakonima koje dobije od Preventivnog mehanizma treba da budu uzeti u obzir.

Tijela vlasti treba da razmotre, objave i široko distribuiraju godišnja izvješća Preventivnog mehanizma. Godišnja izvješća Preventivnog mehanizma bi također trebala da budu prosljeđena SPT-u koji će se pobrinuti za njihovo objavljivanje na svojoj web stranici.

Tijela vlasti, institucije/ustanove dužne su uspostaviti svaki vid suradnje sa Preventivnim mehanizmom u vršenju njegove nadležnosti, pružiti neophodne informacije i raspoloživu dokumentaciju o mjestima lišenja slobode i bilo kojim mjestima za koja se sumnja da se nalaze osobe lišene slobode, kao i osobama koje se tamo nalaze.

⁵ Članak 4. 1. "Sukladno s ovim Protokolom svaka država stranka će pomoću ovih mehanizama omogućiti obilaske/posjete iz članka 2. i 3. bilo kojem mjestu koje je pod njenom nadležnošću i kontrolom u kojem se nalaze osobe lišene slobode ili koje mogu biti lišene slobode, bilo temeljem naredbe izdane od strane državnih vlasti ili na njihov poticaj, bilo uz njihovu dozvolu ili odobravanje (u daljnjem tekstu: mjesta pritvora). Ti će se posjeti odvijati u cilju jačanja, ako će to biti potrebno, zaštite tih osoba od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

2. U smislu ovoga Protokola, lišavanje slobode ima značenje bilo kakvog zadržavanja ili zatvaranja ili smještaja osobe u mjesto pod javnim ili privatnim nadzorom koje ne smije napustiti po svojoj volji zbog naredbe bilo kakve sudbene, administrativne ili druge vlasti."

Obveze Preventivnog mehanizma

- Preventivni mehanizam treba da provodi sve aspekte svog mandata na način koji izbjegava stvarne ili uočene sukobe interesa.
- Preventivni mehanizam, njegovi članovi i osoblje treba da redovito preispituju svoje radne metode i provode obuku kako bi poboljšali svoju sposobnost da obavljaju svoje odgovornosti prema Opcionom protokolu.
- Preventivni mehanizam treba da uspostavi plan/program rada koji, tijekom vremena, obuhvata posjete/obilaske svim, ili bilo kojim, osumnjičenim mjestima lišenja slobode, kako je navedeno u članku 4. Opcionog protokola, a koja su u nadležnosti države.
- Preventivni mehanizam treba da planira svoj rad i korišćenje resursa na način da obezbijedi da se mjesta lišenja slobode obilaze na način i sa dovoljnom učestalošću kako bi se učinkovito doprinijelo prevenciji torture i drugih okrutnih, nehumanih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja.
- Preventivni mehanizam treba da daje prijedloge i zapažanja relevantnim državnim tijelima u svezi sa postojećom i nacrtom politike ili zakona za koje smatra da su relevantni za njegov mandat.
- Preventivni mehanizam treba da sačini izvješća nakon svojih obilazaka/posjeta, kao i godišnje izvješće i sve druge oblike izvješća koje smatra potrebitim. Kada je prikladno, izvješća treba da sadrže preporuke upućene relevantnim vlastima. Preporuke Preventivnog mehanizma treba da uzmu u obzir relevantne norme Ujedinjenih naroda u oblasti prevencije torture i drugog zlostavljanja, uključujući komentare i preporuke SPT-a.
- Preventivni mehanizam treba da osigura da sve povjerljive informacije stečene tijekom njegovog rada budu u potpunosti zaštićene.
- Preventivni mehanizam treba da osigura da ima kapacitet i da se uključi u svrhovit proces dijaloga sa državom u svezi sa implementacijom njegovih preporuka. Također treba aktivno nastojati da prati implementaciju svih preporuka koje je SPT dao u svezi sa dotičnom zemljom, povezujući se sa SPT-om kada to radi.
- Preventivni mehanizam treba da teži uspostavljanju i održavanju kontakata sa preventivnim mehanizmima drugih država u cilju razmjene iskustava i jačanja svoje učinkovitosti.
- Preventivni mehanizam treba da teži uspostavljanju i održavanju kontakata sa SPT-om, kako je predviđeno i u svrhe navedene u Opcionom protokolu.

Principi djelovanja preventivnog mehanizma

Obavljanje obilazaka, odnosno posjeta u mjestima lišenja slobode je osjetljiv zadatak i stoga je bitno da stručnjaci koji obavljaju obilazke/posjete slijede nekoliko temeljnih principa:

- **Ne nanositi štetu** - Osobe lišene slobode su u posebno ranjivom stanju i njihova osobna sigurnost ili opća sigurnost skupine u kojoj se nalaze moraju u svakom momentu biti u središtu pozornosti svakog posjetitelja, a posebice članova tima Preventivnog mehanizma.
- **Čuvati povjerljivost** - članovi tima Preventivnog mehanizma razgovor sa osobom lišenom slobode obavljaju nasamo, izvan slušnog polja službenog osoblja i ostalih članova kolektiva ili skupine osoba lišenih slobode. Prigodom identifikacije osobe lišene slobode koja je iznijela navode o zlostavljanju i traženja podobne prostorije štuje se najviši stupanj diskrecije. Od službenog osoblja se traži da izdvoji osobu u posebnu prostoriju, bez navođenja razloga trećim osobama.

- **Poštivanje tijela vlasti i službenog osoblja u mjestima lišenja slobode** - Obavljanje monitoring posjeta/obilazaka u mjestima lišenja slobode nemoguće je ukoliko ne postoji barem minimum uzajamnog poštivanja između članova tima Preventivnog mehanizma i službenog osoblja.
- **Čuvanje službene tajne** - Sve osobe koje sudjeluju u obavljanju poslova Preventivnog mehanizma dužne su čuvati kao tajnu sve osobne podatke o osobama lišenim slobode, koje su saznale u obavljanju poslova.
- **Neovisnost** – Preventivni mehanizam je neovisan od strane bilo koje druge osobe, institucije, tijela vlasti ili medija, a u svom radu isključivo postupa po nalogu Ombudsmana Bosne i Hercegovine.
- **Transparentnosti i uključenosti** - Da bi rad Preventivnog mehanizma bio učinkovit neophodno je da ga tijela vlasti i civilni sektor vide kao vjerodostojno i neovisno tijelo. Stoga sam proces rada Preventivnog mehanizma mora biti jasan i transparentan, pratiti društvene tijekove, a po nalogu Ombudsmana poduzimati mjere i radnje u cilju podizanja svijesti javnosti glede zaštite prava osoba lišenih slobode.
- **Prikupljanje informacija** - Preventivni mehanizam ima pravo da prikuplja sve potrebne informacije iz više izvora, a u cilju učinkovitog djelovanja i izvršavanja svojih nadležnosti. Tu se podrazumijevaju informacije do kojih dolazi neposredno, putem žalbi registriranih u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, medijskih ili nekih drugih izvora.
- **Publicitet** – Preventivni mehanizam radi na promoviranju svojih aktivnosti i objavljenih izvješća, po nalogu i odobrenju Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Cilj publiciteta je da se poveća povjerenje javnosti u rad Preventivnog mehanizma, upozna za nadležnošću i mandatom, te na taj način dopre do što većeg broja ljudi putem masovnih medija kao što su tisak, televizija, radio i internet.

Mjesta lišenja slobode u kojima se obavljaju posjeti

Sukladno sa Opcionim protokolom Preventivni mehanizam ima ovlast da obiđe sva mjesta lišenja slobode i bilo koja mjesta za koja se sumnja da se nalaze osobe lišene slobode, nad kojima vlast vrši učinkovitu kontrolu, temeljem naredbe izdane od strane državnih vlasti ili na njihov poticaj, uz njihovu dozvolu ili odobravanje. U smislu Protokola, lišavanje slobode ima značenje bilo kakvog zadržavanja ili zatvaranja ili smještaja osobe u mjesto pod javnim ili privatnim nadzorom koje ne smije napustiti po svojoj volji zbog naredbe bilo kakve sudbene, administrativne ili druge vlasti.

Mjesta lišenja slobode u kojima se obavljaju obilasci/posjeti mogu biti:

- policijske postaje
- pritvorska odjeljenja u zatvorima
- odjeljenja u zatvorima za osuđene osobe,
- pritvorska odjeljenja za malodobnike
- maloljetnički zatvori
- dnevni centri za malodobnike
- prostorije Granične policije BiH i tranzitne zone na graničnim prijelazima, u međunarodnim lukama i u zračnim lukama
- imigracioni centri i pritvorski centri za azilante
- psihijatrijske ustanove gdje su smještene osobe kojima je izrečena obvezna mjera sigurnosti i psihijatrijskog liječenja

- prostorije sigurnosnih ili obavještajnih službi (ako imaju ovlasti za pritvor)
- pritvorski objekti pod nadležnošću vojnih vlasti
- prijevozna sredstva za sprovođenje pritvorenika i premještaj zatvorenika („crne marice“, specijalna policijska/zatvorska vozila za prijevoz osoba lišenih slobode, itd.)
- i sva druga mjesta lišenja slobode i bilo koja mjesta za koja se sumnja da se u njima nalaze osobe lišene slobode, u smislu odredbi Opcionog protokola.

Pristup informacijama od značaja za Preventivni mehanizam

Za članove tima Preventivnog mehanizma neophodne su informacije o osobama lišenim slobode, uvjetima pod kojima one borave u zatvorenom okruženju, događajima tijekom/nakon kojih su izneseni navodi o kršenju prava, zlostavljanju, nečovječnom i ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Do informacija koje su od značaja za Preventivni mehanizam može se doći:

- putem neposredne, telefonske, ili elektroničke komunikacije sa osobom lišenom slobode ili osobe koja u ime osobe lišene slobode podnosi prijavu (odvjetnika, člana obitelji i sl.)
 - prigodom posjeta mjestima lišenja slobode, tijekom razgovora sa službenicima koji rade u mjestu lišenja slobode
 - putem službene obavijesti,
 - slučajnim razgovorom sa trećim osobama,
 - praćenjem sredstava javnog informiranja, odnosno, otvorenih izvora,
 - suradnjom sa udrugama koje se bave zaštitom ljudskih prava, NVO, Crvenim krstom/križom/polumjesecom,
- Prikupljene informacije se provjeravaju i procjenjuju u smislu žurnosti reagiranja.

Godišnji plan aktivnosti

Sukladno odredbi članka 5. Pravilnika o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovjećih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH godišnjim planom utvrđuju se aktivnosti i specifični ciljevi koje Preventivni mehanizam mora poduzeti kako bi ispunio svoje zadatke. Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma na kraju kalendarske godine priprema Godišnji plan aktivnosti, kojim se određuju broj i vrsta obilazaka za iduću godinu, potrebna sredstva iz proračuna, eventualno uključivanje neovisnih stručnih osoba iz akademske zajednice i predstavnika organizacija civilnog društva, te utvrđuju edukativne i druge aktivnosti koje provodi u smislu suradnje sa drugim tijelima. Godišnji plan aktivnosti usvajaju Ombudsmeni BiH.

Obilasci/posjeti koje će se vršiti po Opcionom protokolu, po svojoj naravi treba da budu preventivni. To znači da temeljni cilj obilaska/posjeta treba da bude sprječavanje torture ili lošeg postupanja prije nego se ono desi, putem dva uzajamno povezana sredstva:

- konstruktivni dijalog sa službenicima, zasnovan na detaljnim preporukama neovisnih i stručnih analiza pritvorskog sustava uz korišćenje informacija iz prve ruke i
- povećana vjerojatnoća otkrivanja slučajeva torture u budućnosti putem posmatranja iz prve ruke.

Godišnji plan aktivnosti obuhvaća:

- Analizu stanja iz oblasti ljudskih prava u BiH za prethodnu godinu sa usporednim pokazateljima iz ranijih godina (pokazatelji su broj zaprimljenih prijava-informacija, broj riješenih prijava, broj obilazaka/posjeta mjestima lišenja slobode, broj preporuka koje su dali članovi Preventivnog mehanizma uz konstataciju kojem mjestu lišenja slobode je data preporuka, broj preporuka koje su realizirane od strane mjesta lišenja slobode i broj preporuka koje nisu realizirane, te drugi relevantni podaci)
- Aktivnosti koje se tiču internog razvoja Preventivnog mehanizma
- Aktivnosti koje se tiču izrade značajnih strateških dokumenata i programa
- Aktivnosti koje se planiraju poduzeti u cilju obavljanja obilazaka ustanovama
- Sačinjavanje tabelarnog pregleda ustanova koje će se obići u tijeku kalendarske godine.

Godišnji plan rada mora sadržavati vremenski okvir za realiziranje, odnosno rok za izvršenje pojedinih aktivnosti, osobe odgovorne za realiziranje predviđenih aktivnosti i očekivani rezultat planiranih aktivnosti.

Uz godišnje planove rada potrebno je sačiniti okvir očekivanih finansijskih troškova neophodnih za realiziranje planiranih aktivnosti.

Vrste obilazaka/posjeta

Koliko često će se posjećivati određena mjesta gdje se nalaze osobe lišene slobode, ovisi od institucionalnih, finansijskih i kadrovskih mogućnosti Preventivnog mehanizma.

Obilasci/posjeti mogu biti:

- Preventivni
- Periodični/redovni posjeti/obilasci mjesta lišenja slobode,
- Posjeti s ciljem utvrđivanja ispunjenosti preporuka,
- Sustavni,
- Nenajavljeni posjeti,
- Posjet po saznanju za nepredviđene situacije u okviru nadležnosti Preventivnog mehanizma (smrtni slučaj u pritvoru, nasilje među zatvorenicima, uporaba vatrenog oružja i fizičke sile prema skupini pojedinaca, itd).

Svaka procjena učestalosti posjeta koje će vršiti Preventivni mehanizam bi trebalo da se zasniva na programu koji kombinira duže detaljne posjete (u trajanju od jednog do četiri dana, koje vrši multidisciplinarni tim za posjet sastavljen od najmanje tri eksperta) sa kraćim *ad hoc* posjetima (u nasumično određenim intervalima, koje mogu vršiti manji timovi).

U svakom slučaju, procjena vrste obilaska i učestalosti obilazaka/posjeta zavisi od Godišnjeg plana posjeta i procjene Ombudsmana BiH o potrebi za vršenjem obilazaka/posjeta.

Postupak izbora članova tima Preventivnog mehanizma

Odredbom čl. 9. i 10. Pravilnika o vršenju poslova Preventivnog mehanizma propisan je izbor stručnih osoba i organizacija cilivnog društva. U slučaju potrebe stručnih i specijalističkih znanja, Ombudsmeni BiH mogu uključiti stručne osobe koje se biraju temeljem javnog i transparentnog poziva objavljenog u dnevnom tisku i na internetskoj stranici Institucije.

U javnom pozivu se navode kriteriji za izbor stručnih osoba iz akademske zajednice i odgovarajuće oblasti koji uključuju specifične profesije iz područja medicine (obiteljska medicina, interna medicina, psihijatrija, forenzika), kriminologije, sociologije, socijalnog rada i drugih oblasti.

Kriteriji za izbor neovisne stručne osobe iz akademske zajednice i odgovarajućih oblasti su: stručno ili specijalističko znanje u oblasti relevantnoj za provođenje ovlasti Preventivnog mehanizma, nepostojanje sukoba interesa u izvršavanju poslova Preventivnog mehanizma, dokaz da se protiv osobe ne vodi kazneni postupak, da osoba nije osuđena pravosnažnom presudom i da nije izrečena zaštitna mjera zabrane obavljanja djelatnosti za koju se natječe.

Financijska neovisnost

Sukladno odredbama Zakonu o Ombudsmanu za ljudska prava BiH, Ombudsman za ljudska prava BiH je neovisna institucija, te proračun odobren za djelovanje iste mora osigurati funkcionalnu neovisnost Institucije i njezino djelovanje bez dodatnih uvjetovanja.⁶

Privilegiji i imuniteti

Odredbe čl.16. i 17. Zakona o Ombudsmanu BiH, propisuju da osobe u službi ili one koje je imenovala Institucija neće biti kazneno gonjene, neće biti predmet istrage, hapšenja, pritvaranja, niti će im se suditi za bilo kakvu radnju, mišljenje ili odluku donesenu pri obavljanju njihovih dužnosti prema uputama Ombudsmana.

Formiranje timova

Pomoćnik ombudsmana/ šef Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine rukovodi Odjelom, izvršava ovlasti sukladno Zakonu o Ombudsmanu BiH i za svoj rad odgovara Ombudsmanima BiH.

U nadležnosti šefa Odjela je određivanje sastava tima za obavljanje posjeta koji zavisi od vrste tima za obavljanje obilazaka/posjeta i mjesta u kojem se ima izvršiti.

Prigodom izbora članova tima vodit će se računa o profesionalnoj, spolnoj, nacionalnoj i drugoj zastupljenosti.

Formiranje profesionalnog tima za praćenje stanja u ustanovama gdje se zadržavaju osobe lišene slobode treba da bude jedan od ključnih zadataka prigodom planiranja posjeta.

Prigodom formiranja timova neophodno je:

⁶ Zakon o Ombudsmanu za ljudska prava BiH članak 39. stavak 5.

- odrediti broj članova pojedinoga tima,
- odrediti zadatke za svakog člana tima,
- osigurati pristup potrebnim informacijama,
- voditi računa o specifičnostima ustanove koja se obilazi, kako bi se u sastav tima uključile neovisne stručne osobe neophodne za predmetni posjet ili predstavnici nevladinih organizacija civilnog društva iz odgovarajućih oblasti.
- uključivanje neovisnih stručnih osoba i predstavnika organizacija civilnog društva, koji se nalaze na listi Preventivnog mehanizma vrši se po abecednom redu. U slučaju nemogućnosti učešća u timu iz opravdanih razloga, prigodom organiziranja narednog posjeta imaju prioritet.

Osim znanja i vještina koje se zahtijevaju od članova tima neophodna je opredijeljenost za timski rad, dobra međusobna komunikacija i suradnja.

Bitno je da članovi tima imaju odgovarajuće međuljudske vještine, uključujući vještinu slušanja i kulturološku i rodnu osjetljivost.

OBAVLJANJE POSJETA PREVENTIVNOG MEHANIZMA

Obavljanje obilazaka/posjeta mjestima lišenja slobode i bilo kojim mjestima za koja se sumnja da se u njima nalaze osobe lišene slobode podrazumijeva rad Preventivnog mehanizma u više faza:

- pripremu za obavljanje posjeta/obilaska
- samo vršenje posjeta
- evaluaciju nakon izvršenog obilaska i
- izvještavanje

Šef Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma sukladno sa Godišnjim planom posjeta i procjenom Ombudsmana BiH o potrebi za vršenjem obilazaka/posjeta, provodi aktivnosti koje se odnose na izvršenje ovih djelatnosti.

Priprema obilaska/posjeta

Priprema posjeta uključuje:

- preciziranje cilja odnosno vrste posjeta,
- određivanje sastava članova tima za posjet (broj članova ime prezime, zvanje funkcija, profesija i sl.),
- podjelu zadataka u timu,
- utvrđenje datuma, lokacije (grad, institucija, ustanova i sl.) i predviđene satnice početka i trajanja posjeta,
- obezbjeđenje potrebnih materijalno-tehničkih sredstava (vozilo, laptopi, dokumentacija, dodatna oprema i sl.)
- osiguranje prenoćišta ukoliko je potrebno
- najavu posjeta, ukoliko se radi o najavljenom obilasku/posjetu
- određivanje kontakt osobe u ustanovi i kontakt osobe članova tima
- razmjenu relevantnih informacija između članova tima
- procjenu stupnja složenosti, odnosno eventualnih rizika obilaska/posjeta
- rokove izvještavanja po završenom posjetu

Obavljanje pojedinačnih posjeta

Posjet/obilazak mjestu lišenja slobode započinje dolaskom u mjesto lišenja slobode, pri čemu članovi tima službenoj osobi koja ima ovlasti i koja je zadužena za prijam i evidenciju posjetitelja ili stranaka pokazuju akreditaciju koju je izdala Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

1. Članovi tima Preventivnog mehanizma prigodom dolaska u ustanovu:

- nisu u obvezi predati mobilne uređaje, fotoaparate niti drugu opremu i sredstva koja su im neophodna prigodom vršenja obilaska/posjeta.
- slijediti će propisane i važeće interne procedure mjesta lišenja slobode, kao i instrukcije osobe koja je zadužena za njihovu osobnu sigurnost.
- održavaju uvodni sastanak sa rukovoditeljem ustanove, ili ovlaštenom službenom osobom, koju upoznaju sa razlogom obilaska/posjeta, ukazuju na obvezu suradnje sa

Preventivnim mehanizmom glede pružanja pomoći prigodom obilaska ustanove, davanja potrebnih informacija i uvida u relevantne dokumentaciju.

- imaju pravo da izvrše uvid u svu raspoloživu službenu dokumentaciju i medicinske evidencije.
 - dozvoljeno im je fotokopiranje dokumenta radi uvida i provjere.
 - obavljaju razgovor sa osobama lišenim slobode bez nazočnosti trećih osoba, kao i sa službenim osobama u mjestu lišenja slobode.
 - obavljaju razgovor u prostoriji koja može biti pokrivena video-nadzorom, ali ne može biti pokrivena uređajima za snimanje razgovora, osim u situacijama kada postoji procjena rizika od opasnosti ugroze osobne sigurnosti članova tima.
 - moraju poštivati princip povjerljivosti.
2. Prigodom obavljanja razgovora sa medicinskim osobljem članovi tima mogu istodobno vršiti i uvid u raspoloživu medicinsku dokumentaciju.
 3. Trajanje posjeta i razgovora ne smiju biti ograničeni od strane zaposlenika mjesta lišenja slobode, osim u izvanrednim situacijama, shodno procjeni sigurnosti tima.
 4. Članovi tima tijekom obilaska/posjeta vode bilješke o zatečenom stanju prostora, bitnim zapažanjima, utvrđenim činjenicama, navodima, izjavama, saznanjima i drugim relevantnim podacima radi utvrđivanja stvarnog stanja.
 5. Posjeti/obilasci se obavljaju u okviru redovitog radnog vremena mjesta lišenja slobode, osim u slučaju procjene postojanja žurnosti, kada posjet može biti obavljen i izvan radnog vremena, u noćnim satima, kao i u dane vikenda ili blagdana.
 6. Nakon obavljenog obilaska članovi tima održavaju odjavni sastanak, radi davanja povratnih informacija rukovoditelju i stručnom timu ustanove o zatečenom stanju i činjenicama utvrđenim tijekom obilaska te roku sačinjavanja preliminarnog izvješća. Odjavni sastanak je prigoda za dodatna pojašnjenja ukoliko su potrebna članovima tima.
 7. U slučajevima kada se obilaskom ili posjetom utvrde određene nepravilnosti i tehnički nedostaci, članovi tima će, na odjavnom sastanku, ukazati na iste kako bi se što prije otklonile (higijena, osvjetljenje, hladnoća i toplota prostorija, itd.).

PRIKUPLJANJE INFORMACIJA O ZLOSTAVLJANJU ILI DUGOM OBLIKU KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA

Obilasci/posjeti su glavno, iako ne jedino, sredstvo putem kojeg će Preventivni mehanizam ispitivati i ocjenjivati tretman osoba lišenih slobode. Za vrijeme posjeta Preventivni mehanizam će direktno prikupljati informacije o mjestu koje posjećuje. Putem razgovora sa pritvorenim osobama, će često, također, dobiti i informacije o uvjetima i tretmanu kroz koji su te osobe prošle prije nego su stigle u to relevantno pritvorsko mjesto: možda za vrijeme transporta ili u policijskoj postaji.

Preventivni mehanizam je također ovlašten da zahtijeva i dobije informacije od tijela vlasti ili drugih tijela o pritvorskim mjestima i osobama koja se tamo nalaze. Preventivni mehanizam će razmatrati postojeće i predložene propise koji se tiču pritvorskih mjesta i osoba lišenih slobode, kako bi ocijenio njihovu usklađenost sa međunarodnim normama i razmotrio da li adekvatno promoviraju poboljšane uvjete pritvora.

Moguća saznanja o zlostavljanju ili dugom obliku kršenja ljudskih prava, ugrožavanju života i zdravlja osoba lišenih slobode mogu se dobiti ili čak i utvrditi obavljanjem intervjua sa:

1. osobama koja iznesu navode o zlostavljanju,
2. srodnicima osoba lišenih slobode, njihovim odvjetnicima i predstavnicima civilnog društva,
3. osobama koje su učestvovala ili koje su očevidci incidenta,
4. zaposlenicima koji su postupali u smirivanju incidenta ili događaja,
5. uvidom u relevantnu dokumentaciju.

Postupak prikupljanja informacija od osoba lišenih slobode

Jedan od zadataka Preventivnog mehanizma je i zaštita osoba koje iznesu navode o zlostavljanju, nečovječnom ili nehumanom ponašanju, koji su učesnici ili očevidci, kršenja ljudskih prava. Ove osobe ne bi smjele trpiti bilo kakvu štetu, niti biti predmetom osvete. Ovo se odnosi i na osobe lišene slobode.

Procedura prikupljanja informacija od osoba lišenih slobode je slijedeća:

1. osobe lišene slobode na razgovor sa članovima Preventivnog mehanizma dovodi i prati kontakt osoba koju je odredilo rukovoditeljstvo mjesta lišenja slobode.
2. Razgovori se uvijek obavljaju u prostoriji koja je skrivena od pogleda trećih osoba.
3. Identitet osobe sa kojom se obavlja razgovor se štiti.
4. Prigodom obilaska/posjeta obavlja se i nekoliko razgovora sa drugim osobama lišenim slobode, kako se ne bi mogao otkriti izvor informacije.
5. Štite se podaci o osobi koja je prijavila zlostavljanje ili drugi vid kršenja ljudskih prava (svoga ili drugoga) i podaci o njezinoj ili njegovoj obitelji.
6. Štite se tjelesni integritet, život i psihičko i tjelesno zdravlje pojedinaca.
7. Osobi lišenoj slobode koja je obavila razgovor sa Odjelom Preventivnog mehanizma, ostavlja se mogućnost direktnog kontakta sa Odjelom Preventivnog mehanizma u slučaju bilo kakve kasnije ugroze po život i zdravlje.
8. Osobe koje prijave zabrinutost za život i zdravlje zbog toga što su pružile informacije timu Preventivnog mehanizma, razlog su za obavljanje vanrednog posjeta što je prije moguće.

9. Preventivni mehanizam rukovoditeljstvu ustanove predlaže dodatne mjere zaštite tih osoba.
10. U narednim obilascima/posjetima obvezno se obavlja kratak razgovor sa tim osobama kako bi se utvrdilo da ne trpe bilo kakvu štetu ili posljedice.

Postupak prikupljanja informacija od rukovoditeljstva ustanova mjesta lišenja slobode

Opće informacije od rukovoditeljstva mjesta lišenja slobode traže se tijekom uvodnog sastanka a odnose se na organizacionu strukturu, područja i mjesta gdje najčešće dolazi do kršenja ljudskih prava.

Sve informacije i izjašnjenja na okolnosti konkretnog događaja mogu se tražiti i pisanim putem.

Informacije i drugi bitni podaci mogu se zatražiti i prije posjeta mjestu lišenja slobode, jer se na taj način mogu obaviti detaljnije pripreme za obilazak.

Dostavljanjem zahtjeva mjestu lišenja slobode koje se posjećuje sa obrascem o temeljnim statističkim podacima, stječe se jasnija slika o tom mjestu.

Primjer obrasca:

	2022.	2023.	2024.
Ukupan broj osoba lišenih slobode			
Ukupan broj po kategorijama			
Broj malodobnih osoba			
Žene lišene slobode			
Inozemni/Strani državljani			
Broj disciplinskih prijava protiv osoba lišenih slobode			
Broj kaznenih prijava protiv zatvorenika			
Količina otkrivene droge u mjestu lišenja slobode (težina, komada)			
Vrsta droge-PAS psihoaktivne supstance			
Smrt u mjestu lišenja slobode (prirodni uzroci)			
Nasilna smrt u mjestu lišenja slobode			
Samoubojstvo u mjestu lišenja slobode			
Pokušaj samoubojstva u mjestu lišenja slobode			
Uporaba vatrenog oružja, fizičke snage i drugih sredstava obuzdavanja			
Broj kaznenih prijava protiv osoblja			
Broj liječenih ovisnika o drogama			
Vrsta zamjenske terapije za liječenje ovisnika			
Broj žalbi i pritužbi			

Prikazani obrazac i navedene formulacije predstavljaju samo ogledni primjer. Preventivni mehanizam će za svaki pojedinačni posjet procijeniti koje informacije su neophodne, što znači da se na ovaj način mogu zatražiti i druge informacije.

Analiza podataka iz obrasca može doprinijeti objektivnom sagledavanju stanja ljudskih prava u konkretnoj ustanovi, te procjeni stupnja napretka ili pogoršanja.

Dokumentacija za provjeru najčešćih oblika kršenja ljudskih prava

Moguća saznanja o zlostavljanju ili drugom obliku kršenja ljudskih prava, ugrožavanju života i zdravlja osoba lišenih slobode mogu se dobiti, odnosno utvrditi vršenjem uvida u:

1. raspoloživu medicinsku dokumentaciju ili zdravstveni karton/medicinski dosije osobe lišene slobode
2. evidenciju Knjige žalbi i pritužbi
3. razine žalbi (prvi, drugi, treći) i pisane odgovore službenog osoblja,
4. evidencije o nasilju u mjestu lišenja slobode
5. evidencije o smrti u mjestu lišenja slobode
6. evidencije o broju kaznenih prijava protiv osoba lišenih slobode
7. evidencije o pronalasku nedozvoljenih stvari ili stvari u mjestu lišenja slobode
8. evidencije i zapisnike o zajedničkim sastancima rukovoditeljstva ustanove i predstavnika osoba lišenih slobode
9. disciplinsku dokumentaciju osoba lišenih slobode
10. evidencije o izdvajanju u posebne prostorije, samice ili medicinske samice,
11. Dnevnu evidenciju o događajima tijekom trajanja radne smjene,
12. evidencije o izvođenju u vanjske ustanove (zdravstvene ustanove, tužiteljstvo sud, kućni posjeti itd.)
13. službenu korespondenciju ustanove sa vanjskim institucijama i tijelima vlasti (MUP-u, sudbenoj policiji, inspektorima ministarstva, Ministarstvu pravde, Ombudsmanima, izabranim odvjetnicima zatvorenika i osoba lišenih slobode, nadležnim sudovima, predsjednicima nadležnih sudova, itd.)
14. video snimke nadzornih kamera za točno određeni datum kada se incident desio
15. disciplinske spise i odluke disciplinske komisije protiv zaposlenika mjesta lišenja slobode
16. evidenciju izvješća i izvješća o uporabi vatrenog oružja, fizičke snage ili drugih sredstava prinude
17. evidenciju Knjigu pošte gdje je evidentirano slanje i primanje pošte izvan mjesta lišenja slobode
18. kompletnu evidenciju dokumentacije osobe lišene slobode
19. službenu dokumentaciju o zatečenom stanju prigodom obilaska pritvora i pritvorenih osoba koje redovito obavljaju predsjednici nadležnih sudova ili sudci koje oni ovlaste
20. evidenciju redovitih mjera sanitarne zaštite
21. zabilješke o redovito provedenim mjerama PPZ (protivpožarne zaštite) i inspekcijama ispravnosti elektroinstalacija, prinudnim izlazima u slučaju požara,
22. zabilješke nadležne sanitarne inspekcije koja obavlja kontrolu zdravlja i sigurnost hrane koja se poslužuje osobama lišenim slobode.

IZVANREDNE SITUACIJE KOJE MOGU NASTUPITI TIJEKOM POSJETA PREVENTIVNOG MEHANIZMA

U tijeku posjeta članova tima Preventivnog mehanizma ustanovama u kojima se nalaze ili bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode, mogu nastupiti izvanredne situacije koje se manifestiraju kao:

- Nesuradnja-izbjegavanje komunikacije osobe lišene slobode sa članovima tima Preventivnog mehanizma
- Agresivnost, napad panike ili izjev bijesa kod osobe lišene slobode,
- Iznenadni fizički napad od strane osobe lišene slobode
- Pogoršanje zdravstvenog stanja osobe lišene slobode u tijeku posjeta
- Prijetnja samopovrijeđivanjem ili samopovrijeđivanje osobe lišene slobode
- Ostale neočekivane situacije koje mogu ugroziti osobu lišenu slobode, članove tima Preventivnog mehanizma ili službeno osoblje

Preporuke za tim koji vrši obilazak/posjet, sastoji se iz sljedećih radnji koji bi članovi tima trebalo da planiraju i poduzmu kako bi izbjegli i na najbolji mogući način zaustavili neočekivane izvanredne-incidentne situacije:

- temeljito prikupljene informacije o osobi/osobama lišenim slobode
- intervju sa službenim osobljem
- učinkovita komunikacija i suradnja (dogovor) sa osobljem prigodom stvaranja sigurnog okruženja (vizualni pregled prostorije, npr. eliminacija video i audio nadzora, iznošenje predmeta pogodnih za nanošenje povreda, sigurnost otvora, prozori, vrata i sl.)
- uvid u medicinsku dokumentaciju osobe lišene slobode (po potrebi tražiti dodatno mišljenje stručnih osoba)
- timski rad i dogovor u okviru tima (podjela uloga i zadataka u timu)
- raspored sjedenja prigodom intervjuiranja (sigurna distanca)
- žuran i djelotvoran način pozivanja službene osobe radi zaštite osobne sigurnosti
- stabilnost i integritet, iskazivanje povjerenja od strane članova tima prema osobi lišenoj slobode
- naglasiti princip povjerljivosti informacija,
- smirivanje nepredviđene situacije metodom učinkovite komunikacije
- poduzimanje mjera zaštite
- pozivanje hitne službe ili medicinskog osoblja
- prekid posjeta (intervjua)
- napuštanje prostorije
- procjena mogućnosti nastavka intervjua
- eventualno uspostavljanje ponovne komunikacije (ako je moguće)
- analiza, izvješće, preporuke, intervju sa službenim osobama, i sl.

EVALUACIJA POSJETA

Preventivni mehanizam ima ovlasti ne samo da vrši obilaskе/posjete već i da daje preporuke nadležnim tijelima navodeći sredstva za postizanje poboljšanja.

Sačinjavanje preliminarnog izvješća

Preliminarno izvješće se sačinjava nakon svakog posjeta, bez obzira na njegovu vrstu. Sastoji se od pojedinačnih izvješća članova tima preventivnog mehanizma koji se dostavlja šefu Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, u određenom roku.

Svako izvješće sadrži sljedeće:

- metodologiju rada i temeljne podatke o posjetu
- međunarodne standarde zaštite ljudskih prava, pozitivne zakonske propise relevantne za rad i postupanje ustanove u kojoj se nalaze osobe lišene slobode te utvrđene nedostatke u primjeni propisa i praksi,
- utvrđeno stanje u uvjetima koji vladaju u mjestima lišenja slobode
- nedostatke u mehanizmima zaštite ljudskih prava osoba lišenih slobode
- statističke i općenite podatke o posjećenom mjestu lišenja slobode
- zabrinutosti vezane za postupanje sa osobama lišenim slobode, uključujući slučajeve o navodnom zlostavljanju
- dobre prakse i procedure koje se primjenjuju u posjećenom mjestu lišenja slobode

Dostavljanje preliminarnog izvješća na izjašnjenje posjećenim mjestima lišenja slobode

Nakon izvršenog obilaska članovi tima sačinjavaju pojedinačna izvješća o izvršenom posjetu. Neovisne stručne osobe i predstavnici organizacija civilnog društva iskazuju mišljenje vezano za temu ili područje koje pokrivaju te predlažu preporuke ili mjere za poboljšanja postupanja prema osobama lišenim slobode ili osobama kojima je ograničeno kretanje u cilju sprječavanja mučenja i drugih oblika okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni.

Svoje mišljenje neovisne stručne osobe i predstavnici organizacija civilnog društva dostavljaju šefu Odjela za Preventivni mehanizam. Šef Odjela za Preventivni mehanizam u suradnji sa osobljem sačinjava nacrt izvješća o posjetu, te ga dostavlja Ombudsmanima BiH na usvajanje.

Preliminarno izvješće objedinjava i priprema šef Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma. Nakon dobijanja suglasnosti Ombudsmana Bosne i Hercegovine, izvješće se dostavlja rukovoditelju posjećenog mjesta lišenja slobode.

Izvješće se dostavlja službenim putem (službenom poštom) uz odgovarajući popratni dopis u kojem se naznačava rok za dostavu komentara.

Uobičajeni rok za dostavu komentara na preliminarno izvješće je 10 dana, osim u slučaju izvanrednog posjeta izazvanog incidentnim situacijama kada je neophodno sačiniti preliminarno

izvješće u što kraćem roku. Ukoliko nema komentara na preliminarno izvješće, smatra se da je rukovoditeljstvo mjesta lišenja slobode suglasno sa izvješćem. Komentari se traže samo na utvrđeno činjenično stanje, a ne na zaključke koje je formirao Preventivni mehanizam.

Finalizacija izvješća

Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma nakon zaprimanja svih komentara priprema konačnu verziju izvješća koja se dostavlja na usvajanje Ombudsmanima za ljudska prava u BiH.

Usvojeno izvješće se dostavlja rukovoditeljstvu mjesta lišenja slobode koje je bilo predmet izvješća, sa preporukama za otklanjanje uočenih nedostataka u poštivanju prava osoba lišenih slobode.

Preporuke koje sadrži izvješće su predmet stalnog praćenja Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u smislu stupnja ispunjenosti.

Izvješće bi trebalo da predstavlja temelj za konstruktivan dijalog između Preventivnog mehanizma i ustanove u pogledu realiziranja preporuka.

Nakon usvajanja, izvješće se objavljuje na web stranici Institucije ombudsmana za ljudska prava u BiH i na taj način je dostupno javnosti i svim zainteresiranim osobama.

Sukladno sa Zakonom o ombudsmanu, Institucija početkom svake kalendarske godine dostavlja Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine godišnje izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije u prethodnoj godini. Godišnje izvješće o rezultatima rada Institucije ombudsmana sadrži posebno poglavlje o funkcioniranju Preventivnog mehanizma sa preporukama⁷,

Preventivni mehanizam sačinjavat će izvješća za Pododbor Ujedinjenih naroda za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja i druga tijela međunarodne zaštite ljudskih prava.

⁷ Čl. 6. St.1. Pravilnika o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u Bosni i Hercegovini

KODEKS(I) ČLANOVA PREVENTIVNOG MEHANIZMA U BIH

Preventivni mehanizam mora održavati najviše standarde svog rada u obavljanju povjerenih nadležnosti te poštivati naprijed navedene principe djelovanja. Od članova Preventivnog mehanizma se očekuje i visok stupanj osobnog integriteta, što podrazumijeva:

- poštivanje načela nulte stope tolerancije na sve oblike neprofesionalnog ponašanja. (ne obećavaju, ne nude, ne daju i ne odobravaju bilo kakve poklone, protuusluge, protuvrijednosti i slično)
- da ni u kojim okolnostima ne nanose, ne potiču i ne toleriraju bilo koje djelo koje može dovesti ili dovodi do mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja, ili kažnjavanja.
- da svoje zadatke obavljaju prema načelima nepristranosti i nediskriminacije po bilo kojem osnovu (rasa, etnička pripadnost, rodni identitet, seksualna orijentacija, jezik, vjerska ili politička pripadnost, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinsko stanje, društveni položaj, bračni status, dob, invaliditet).
- Prikupljanje, čuvanje i uporaba osobnih podataka vrši se sukladno sa međunarodnim načelima zaštite osobnih podataka i Zakonom o zaštiti osobnih podataka BiH. Međunarodnim načelima zaštite osobnih podataka smatraju se i odredbe Konvencije 108+ Vijeća Europe⁸.
- da ne sudjeluje ni u kakvim nezakonitim aktivnostima ili radnjama koje narušavaju osobni ugled i ugled Preventivnog mehanizma

Prigodom obavljanja poslova Preventivnog mehanizma unutar ustanova u kojima se nalaze osobe lišene slobode od članova tima se očekuje izuzetno visok stupanj profesionalizma:

- Odnosi članova Preventivnog mehanizma u mjestima lišenja slobode u kojima se vrši monitoring i osoba lišenih slobode koja borave u njima zasnivaju se na uzajamnom poštivanju, uvažavanju i suradnji.
- Članovi Preventivnog mehanizma ne konzumiraju alkoholna pića ni psihoaktivna sredstva tijekom posjeta niti neposredno prije posjeta.
- U ophođenju prema zaposlenima u mjestima lišenja slobode i osobama lišenim slobode članovi tima Preventivnog mehanizma se rukovode načelom jednakosti, poštivaju osobnost, dostojanstvo, postupaju profesionalno, ljubazno i pristojno, pokazuju zainteresiranost i strpljenje, vodeći računa o pravima i obvezama sugovornika.
- Članovi Preventivnog mehanizma vode računa o osobnoj higijeni, čistoći, urednom i pristojnom izgledu.
- Članovi Preventivnog mehanizma postupaju savjesno i odgovorno, izbjegavajući situacije koje mogu dovesti u pitanje njezinu nepristranost ili imati za posljedicu sukob interesa.
- Članovi Preventivnog mehanizma ne dijele informacije koje su ostvarene neposrednim uvidom, prikupljene iz službene dokumentacije, spisa i podataka trećim osobama, te ih mogu koristiti isključivo za obavljanje poslova u okviru Preventivnog mehanizma.
- Materijalna sredstva koja su im povjerena koriste namjenski i ekonomično, isključivo za obavljanje poslova.
- Sa sredstvima javnog informiranja mogu komunicirati i istupati samo Ombudsmani BiH

⁸ Stupanje na snagu Konvencije 108+ (Konvencija za zaštitu pojedinaca u pogledu procesuiranja osobnih podataka) očekuje se tijekom 2024. Stalno predstavništvo Bosne i Hercegovine pri Vijeću Europe je predavši ratifikacijski instrument za Dopunski protokol (CETS br. 223), Generalnoj tajnici VE 7. srpnja 2023. BiH je postala 27. država strana koja je pristupila Konvenciji. BiH je također među pet država strana koje primjenjuju odredbe Dopunskog protokola.

ili druga osoba koju oni ovlaste.

- Članovi Preventivnog mehanizma se suzdržavaju od iskazivanja mišljenja ili komentara na društvenim mrežama u svezi sa aktivnostima prigodom posjeta mjestima lišenja slobode.
- Podaci, saznanja i informacije koje se doznaju u tijeku intervjua ili tijekom posjeta i vršenja mandata PM-a sa osobama lišenim slobode ne mogu se koristiti za bilo kakve stručne, znanstvene niti druge vrste publikacija i radova.
- Povrede odredbi Kodeksa od strane članova Preventivnog mehanizma prijavljuju se podnošenjem pritužbe šefu Odjela Preventivnog mehanizma ili Ombudsmanima BiH, o čemu konačnu odluku donose Ombudsmani BiH.

DODATAK**Matrica za (pr)ocjenu stanja u policijskim agencijama**

KRITERIJI	INDIKATORI	DOKAZI	POJAŠNENJE NAČINA PROCJENE ISPUNJENOSTI INDIKATORA	NAPOMENA
<p>UVJETI U POLICIJSKOM PRITVORU</p> <p>Uvjeti u policijskom pritvoru omogućavaju normalan boravak u prostorijama sa optimalnom temperaturom, kvadraturom ćelije, dovoljno dnevnog svjetla i u prozračenoj prostoriji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Površina prostorije je 7 m² ili 10 m³. 2. Osvjetljenost prostorije iznosi 250 LUX-a. 3. Sijalice postavljene na rasvjetnim tijelima su 60 VAT-a ili jače. 4. Termometar na zidu prostorije pokazuje temperaturu između 18 -25 °C. 5. Prostorija i predmeti u njoj su čisti i uredni. 6. Prostorija raspolaže osnovnim namještajem. 7. Voda za piće je dostupna unutar ćelije ili je neometan pristup do nje ukoliko je dispencer za vodu u neposrednoj blizini. 8. Obrok (hrana) je dostupna u razmacima od 8 sati. 9. LLS koji se zadržavaju osam sati ili dulje imaju pristup svježem zraku. Osobe koje se 	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • izmjerene vrijednosti (kvadratura, osvjetljenje, itd) • evidencija o pristupu svježem zraku <p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • obilazak prostorije za lišenje slobode i mjerenja zatečenih vrijednosti • intervju sa LLS (Osoba lišena slobode)koje se zateklo u prostoriji za lišenje slobode i sa rukovoditeljom Odjeljenja za zadržavanje LLS • intervju sa višim službenicima iz MUPa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Čista policijska prostorija za zadržavanje znači da ima kantu za smeće koja se redovito prazni, da su pod i prozori čisti, posteljina oprana, madrac čist bez fleka, itd. 2. Stolica i stol, krevet sa madracem, mokri čvor itd. 3. Umivaonik sa tekućom vodom unutar ćelije ili dispanzer za vodu za piće u neposrednoj blizini prostorije u kojoj boravi LLS. 4. Tri obroka od kojih je jedan topli za zadržavanje dulje od 8 sati ili preko noći. 5. LLS u svakom momentu mogu stupiti u kontakt sa policijskim službenikom, putem (zvučnog) alarma iz prostorije za zadržavanje ili se LLS nalazi u vidnom polju službenika ako je prostorija pokrivena video nadzorom. 	<p>Mandat Preventivnog mehanizma treba tumačiti tako da uključuje i standarde koje su uspostavila druga monitoring tijela kao što je Europski komitet za sprječavanje mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT). Standardna preporučena kvadratura policijskih prostorija za zadržavanje, prema CPT-u je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7 m² sa 2 m ili više između zidova i 2,5 m između poda i stropa • Razina LUXa potreban za čitanje u sobi je 250 LUX ili više

	<p>zadržavaju dulje od 24 sata imaju pristup vanjskom dvorištu za šetnju (ako postoji⁹).</p> <p>10. Službeno osoblje je dostupno na poziv LLS.</p>			
<p>ISTRAGA NAVODA O ZLOSTAVLJANJU</p> <p>LLS u bilo kojem momentu tijekom vođenja policijskog intervjua (uključujući informativne razgovore, saslušanja, ispitivanja) može iznijeti navode o neprofesionalnom ponašanju policijskih službenika. Ti navodi mogu se odnositi na: verbalno zlostavljanje, ponižavajuće postupanje, nehumano postupanje ili kažnjavanje i mučenje. Navodi o zlostavljanju mogu se prikupiti i u policijskom pritvoru</p>	<p>1. Cilj intervjua je jasan: prikupiti točne i pouzdane informacije kako bi se otkrila istina o pitanjima koja se tiču kaznene istrage. Cilj ni u kom slučaju nije pribaviti priznanje od nekoga za koga se već pretpostavlja da je u očima policajca kriv.</p> <p>2. Ispitani su kredibilni navodi o verbalnom, tjelesnom i psihičkom zlostavljanju.</p> <p>3. Uvidom u zvanični video ili audio snimak policijskog intervjua, potvrđeno je da nije bilo prisiljavanja niti fizičkog zlostavljanja tijekom intervjuiranja.</p> <p>4. Prostorija za vođenje intervjua odgovara standardima koji važe za ove prostorije.</p>	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvanični audio ili video snimak policijskog intervjua • liječnički nalaz u slučaju iznesenih navoda o zlostavljanju • zapisnik o obavljenom policijskom intervjuu • izvješće o uporabi sile • eventualne pritužbe LLS na postupanje policijskih službenika • rezultati interne istrage i eventualno pokrenute kaznene istrage <p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • obilazak prostorije za vođenje intervjua 	<p>1. Zapisnik o intervjuu sadrži bilješku u ovom smislu.</p> <p>2. Provjereni su liječnički nalazi i konzistentni su sa navodima LLS.</p> <p>3. Potpun i autentičan zvanični snimak intervjua je stavljen na raspolaganje članu PM delegacije.</p> <p>4. Posjetom prostoriji član PM delegacije je utvrdio da prostorija sadrži stolicu i stol, vodu za piće, nema sredstava kojima bi se mogle nanijeti fizičke povrede (npr bejzbol palice, lisice vezane za radiator, nema poveza za oči koji osumnjičeniku onemogućavaju da identifikuje policijske službenike koji obavljaju intervjua, električnih kablova, drvenih štapova, noževa ili</p>	

⁹ Npr., prostorije za zadržavanje u prostorijama MUPa Republike Srpske u Zalužanima kod Banja Luke imaju takvo dvorište.

<p>pregledom registra povreda ili medicinske dokumentacije koju LLS imaju kod sebe nakon što su bili sprovedeni i pregledani u bolnici.</p>	<p>5. LLS-u je na njegov zahtjev ukazana medicinska pomoć bez odlaganja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • intervju sa LLS koje se zateklo u prostoriji za vođenje intervjua i inspektorom koji vodi intervju • intervju sa višim službenicima iz MUPa 	<p>oštrica, itd)</p>	
<p>OBAVJEŠTAVANJE O PRAVIMA I UŽIVANJE PRAVA</p> <p>Temeljna prava LLS objašnjena su na razumljiv način i dužnost policijskog službenika je da osigura da je LLS potuno shvatilo njihov značaj neposredno po lišenju slobode. Ta prava su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pristup odvjetniku i liječniku • obavještanje bliskog srodnika ili treće osobe po vlastitom izboru o lišenju slobode • obavještenje o razlozima lišenja slobode na jeziku koji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. LLS je obaviješteno o osnovnim pravima na odvjetnika i liječnika bez odlaganja, odmah po lišenju slobode. 2. Prava su objašnjena na jasan i nedvosmislen način. LLS potpisuje izjavu koja potvrđuje da je LLS shvatilo značaj prava i posljedice odustajanja od njih (npr., odricanje od prava na odvjetnika). 3. Pravo na pristup liječniku prema članku 3 EKLJP podrazumijeva i pristup liječniku po vlastitom izboru. 4. LLS je omogućena medicinska pomoć odmah po iznesenom zahtjevu ili primijećenim znacima tjelesnih povreda, a najkasnije prije samog 	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • izjava o obavještenju o pravima koju je potpisalo LLS • liječnički nalaz u slučaju iznošenja navoda o zlostavljanju tijekom lišenja slobode <p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • uvid u pisanu dokumentaciju o obavještenju o pravima • intervju sa LLS koje se zateklo u policijskim prostorijama za zadržavanje • intervju sa službenicima koji su LLS lišili slobode • intervju sa policijskim službenicima koji su 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapisnik o obavještenju o pravima sadrži nedvosmislenu potvrdu o obavještenju i čitak potpis LLS. Razdoblje neposredno po lišenju slobode je rizično u smislu zastrašivanja i tjelesnog zlostavljanja. Odvjetnik može poduzeti odgovarajuće korake ako se zlostavljanje zaista desi prigodom lišenja slobode, prije samog intervjua. 2. Svi medicinski pregledi obavljaju se izvan slušnog i vidnog polja policijskih službenika kako bi se garantirala nepristranost, osim ako liječnik ne traži drugačije. 3. Svi izuzeci od prava na korištenje usluga odvjetnika, odnosno odricanja od prava na odvjetnika su zabilježena u pisanoj formi, potpisana od 	

<p>razumije</p> <ul style="list-style-type: none"> • pristup prevoditelju ili konzularnom predstavniku 	<p>početka intervjua.</p> <p>5. LLS je obaviješteno o pravu na obavještenje srodnika odmah po lišenju slobode ili najkasnije prije početka intervjua u policijskim prostorijama.</p> <p>6. LLS je obaviješteno o pravu na prevoditelja ili posjet konzularnog predstavnika. Prostorije za zadržavanje u policijskim stanicama raspolažu pisanim letcima koji sadrže jasno izložene informacije o pravima i načinu ostvarivanja prava na drugim jezicima. LLS ove letke mogu zadržati u svom posjedu.</p>	<p>osobu lišili slobode</p> <ul style="list-style-type: none"> • intervju sa višim službenicima iz MUPa 	<p>strane LLS i pohranjena u arhivi.</p> <p>4. Svi izuzeci od prava na obavještenje srodnika su sukladni sa zakonskim interesima policijske istrage i razlozi za to su jasno zabilježeni u pisanoj formi.</p> <p>5. Dostupna je evidencija o kontaktima ostvarenim sa ovlaštenim sudbenim prevoditeljima i konzularnim predstavnicima.</p>	
---	--	--	--	--

Matrica za (pr)ocjenu stanja u zatvorskim ustanovama

KRITERIJI	INDIKATORI	DOKAZI	POJAŠNJENJE NAČINA PROCJENE ISPUNJENOSTI INDIKATORA	NAPOMENA
<p>PREKOMJERNA UPORABA SILE</p> <p>Uporaba sile prigodom kontrole i obuzdavanja primjenjuje se:</p> <ul style="list-style-type: none"> • proporcionalno • samo koliko je apsolutno neophodno • poštujući prag bola • nakon procjene ispunjenosti zakonskih uvjeta <p>Prekomjerna uporaba sile može biti rezultat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • namjernog zlostavljanja • reagiranje na međuzatvoreničko nasilje 	<p>1. (Ne)opravdana uporaba sredstava kontrole i obuzdavanja.</p> <p>2. Verbalno zlostavljanje zatvorenika i drugi oblici nepoštivanja prema njima. Provokativno ponašanje vis-a-vis zatvorenika</p> <p>3. Navodi o međuzatvoreničkom nasilju i zastrašivanju. Postupanje službe obezbjeđenja u takvim situacijama.</p>	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • liječnički nalaz u slučaju iznesenih navoda o zlostavljanju • izvješće o uporabi sile • eventualne pritužbe LLS na postupanje zatvorskih službenika • liječnički nalaz u slučaju iznošenja navoda o zlostavljanju • rezultati interne istrage i eventualno pokrenute kaznene istrage <p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • intervju sa zatvorenikom koji je iznio navode o zlostavljanju • intervju sa mogućim svjedocima • intervju sa višim službenicima MP 	<p>1. Uporaba sredstava kontrole i obuzdavanja mora biti dokumentirana bez odlaganja, odmah po prestanku mjere obuzdavanja.</p> <p>2. Neovisna procjena proporcionalnosti uporabe sile vrši se temeljem dokumentacije o takvim incidentnim situacijama koju vode služba obezbjeđenja i zdravstvena služba.</p> <p>3. U praksi nije uvijek lako identifikovati takve slučajeve. Jedan od načina bi bio pregledati izvješća o uoprabi sile ili Knjigu dnevnih dešavanja službe obezbjeđenja. Drugi način je pregledati različite registre (disciplinski, uporaba sredstava obuzdavanja, Knjiga povreda u zdravstvenoj službi). U ovim slučajevima trijaža informacija je ključna.</p> <p>4. Zatvorska ustanova ima pisane protokole za verbalnu</p>	<p>Mandat Preventivnog mehanizma treba tumačiti tako da uključuje i standarde koje su uspostavila druga monitoring tijela kao što je Europski komitet za sprječavanje mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT). Standardna preporučena kvadratura policijskih prostorija za zadržavanje, prema CPT-u je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 m2 životnog prostora u jednokrevetnoj ćeliji • 4m2 životnog prostora po zatvoreniku u višekrevetnoj ćeliji • Minimum životnog prostora ne treba da uključuje sanitarni čvor u ćeliji.

			<p>deskalaciju sukoba i primjenjuje ih. Osoblje je obučeno za postupnu uporabu sredstava obuzdavanja.</p> <p>5.Zatvoreniku koji je bio predmet kontrole i obuzdavanje je na njegov zahtjev ili po okončanju mjere obuzdavanja ukazana liječnička pomoć odmah, bez odlaganja.</p> <p>6.Sve pritužbe na provokativno ponašanje osoblja prema zatvorenicima su potpuno dokumentirane i postupanje po njima je pod strogim nadzorom uprave zatvora.</p> <p>7.Intervencija osoblja u slučaju međuzatvoreničkog nasilja je žurna, bez odlaganja, situacija je dovedena pod kontrolu, adekvatno dokumentirana i prijava proslijeđena nadležnim pravosudnim tijelima, pokrenut je interni disciplinski postupak ili podnesena krivična prijava.</p>	<p>Posljedično, ćelija za jednog zatvorenika treba da ima 6m² plus prostor potreban za sanitarni čvor (obično 1m² do 2 m²). Isto vrijedi i za višekrevetne ćelije. U svakoj ćeliji u kojoj je smješteno više od jednog zatvorenika, sanitarni čvor treba da bude potpuno odvojen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svaka ćelija koja se koristi za smještaj zatvorenika mora imati barem 2 m između zidova ćelije i 2,5 m između poda i stropa. <p>Razina LUXa potrebna za čitanje u ćeliji je 250 LUX ili više.</p>
<p>UVJETI U ĆELIJAMA</p> <p>Uvjeti u pritvorskim i</p>	<p>1. Površina prostorije je 6 m² (jednokrevetna ćelija) ili 4 m² (višekrevetna ćelija).</p>	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • izmjerene vrijednosti (kvadratura, osvjetljenje, itd) 	<p>1. Čista ćelija znači da ima kantu za smeće, da je pod čist i prozor, oprana posteljina, čist madrac, itd.</p>	

<p>zatvorskim ćelijama omogućavaju normalan boravak u prostorijama sa optimalnom temperaturom, kvadraturom ćelije, dovoljno dnevnog svjetla i u prozračenoj prostoriji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Osvjetljenost u ćeliji ili zatvoreničkoj spavaoni iznosi 250 LUXa. 3. Sijalice postavljene na rasvjetnim tijelima su 60 VATA ili jače. 4. Termometar na zidu prostorije pokazuje temperaturu 18 - 25 °C. 5. Prostorija i predmeti u njoj su čisti i uredni. 6. Prostorija raspolaže osnovnim namještajem. 7. Voda za piće dostupna je unutar ćelije ili se dispanzer za vodu za piće nalazi u neposrednoj blizini i neometan mu je pristup. 8. Zatvorenici imaju neometan pristup toaletu i tušu. 9. Svim zatvorenicima su obezbijedena tri besplatna obroka dnevno, od kojih je jedan topli obrok. Obroci sadrže dovoljne nutritivne i kalorijske vrijednosti. 	<p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • obilazak ćelija i mjerenja zatečenih vrijednosti • intervju sa zatvorenicima i sa rukovoditeljima odjeljenja • intervju sa višim službenicima iz MP 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Stolica i stol, krevet sa madracem, mokri čvor itd. 3. Umivaonik sa tekućom vodom unutar ćelije. 4. Ukoliko postoji unutar ćelije, sanitarni dodatak je odvojen barem pregradom od ostatka ćelije. 	
--	---	---	---	--

	<p>10. Kako bi se dostigao prag pristojnosti, svim zatvorenicima su obezbijedena sredstva za održavanje osobne higijene, sredstva za čišćenje ćelije, te mogućnost za pranje rublja i odjeće.</p>			
<p>REŽIM ZA PRITVORENIKE I ZATVORENIKE</p> <p>Režim u zatvorskoj ustanovi mora biti prilagođen specifičnim potrebama te kategorije zatvorske populacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pritvorenici • zatvorenici • ranjive kategorije (malodobnici, žene, starije osobe, korisnici psihoaktivnih supstanci, osobe sa posebnim tjelesnim potrebama, itd) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Za svaku kategoriju zatvorske populacije ustanova ima poseban program postupanja prilagođen potrebama i riziku koja ta kategorija predstavlja. 2. Za svakog pojedinačnog zatvorenika sačinjen je individualni plan postupanja prilagođen potrebama i riziku. Revidira se redovito. 3. Vrijeme provedeno na otvorenom i u aktivnostima odgovara standardima. 4. Ranjive skupine imaju dodatno specificirane programe postupanja. 	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • izjava o obavještenju o pravima jasno potpisana od strane LLS <p>Liječnički nalaz</p> <p>Metod rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • uvid u pisanu dokumentaciju • intervju sa LLS koje se zateklo u policijskim pritvorskim prostorijama, službenicima koji su lišili slobode, policijskim inspektorima koji vode ispitivanja • intervju sa XZ iz MUPa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Programi postupanja su dio politike rada i postoji evidencija o broju osoblja koje je obučeno za primjenu programa. 2. Individualni plan tretmana je odložen u dosije zatvorenika (osobni list), revidiran je u redovitim vremenskim intervalima. Multidisciplinarni tim odobrava svaku promjenu. 3. Svaki zatvorenik provodi 8 sati izvan ćelije, uključen je u svrsishodne aktivnosti različitog karaktera (druženje u skupini, radna terapija, obrazovanje, šport itd), ima mogućnost dva sata šetnje u vanjskom krugu zatvora svaki dan. 4. Za ranjive skupine primjenjuje se specifičan pristup sa više svrsishodnog ljudskog kontakta 	

			<p>i psihološke pomoći kako bi se kompenzirala duža razdoblja provedena u <i>de facto</i> usamljenju kojem zbog relativno malog broja ove populacije mogu biti izloženi.</p> <p>5. Za pritvorenike se traži detaljan program aktivnosti koji je za njih osmišljen u ustanovi - ukoliko postoji¹⁰, s obzirom na to da su pritvorenici pod nadležnošću suda.</p> <p>6. Za zatvorenike se traži detaljan statistički pregled svih svrsishodnih aktivnosti koje se nude u ustanovi. To obuhvaća radno-okupacionu terapiju, stručno osposobljavanje (obrt, itd), obrazovne aktivnosti, individualne i skupne kognitivno-bihevioralne terapije, rekreativne aktivnosti, itd.</p>	
--	--	--	---	--

¹⁰ Npr., KPZ Zenica je jedno vrijeme za pritvorenike imao popunjenu tabelu „Okvirni pregled režima u pritvoru“ koja je sadržavala raspored aktivnosti kao što su: upoznavanje sa zatvorskim okruženjem, dnevna šetnja, vjerske potrebe, odvjetnik, športske aktivnosti, društvene igre, liječnik, kulturne aktivnosti, posjeti. Obrazac je osmišljen u okviru zajedničkog EU/VE projekta „Unaprjeđenje mehanizama zaštite ljudskih prava pritvorenih i zatvorenih osoba u BiH“ (2016.-2019.).

<p>ZDRAVSTVENA SKRB</p> <p>Zdravstvena skrb koja se pruža u zatvorskim ustanova po kvaliteti i kvantiteti mora biti usporediva sa zdravstvenom skrbi koja se pruža u zajednici.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zatvorska ustanova slijedi zdravstvene protokole koji pružaju istu razinu zdravstvene skrbi kao ostale zatvorske ustanove. 2. Poštuje se princip povjerljivosti medicinske dokumentacije. 3. Broj zdravstvenog osoblja zadovoljavajući je u odnosu na broj zatvorske populacije. 4. Medicinski pregledi obavljaju se bez odlaganja na zahtjev zatvorenika, odnosno odmah po prijamu u zatvorsku ustanovu. 5. Medicinski pregledi obavljaju se bez odlaganja nakon svake uporabe sredstava kontrole i obuzdavanja ili po iznošenju svakog navoda o zlostavljanju ili po vlastitom saznanju medicinskog osoblja. 	<p>Dokumentacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • liječnička dokumentacija • izvješće neovisne zdravstvene inspekcije • izvješće inspektora MP <p>Metodi rada</p> <ul style="list-style-type: none"> • uvid u pisanu dokumentaciju • intervju sa zatvorenicima i medicinskim osobljem • intervju sa XZ iz MUPa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postupa se po zajedničkim protokolima sačinjenim u okviru jednog od EU-VE projekata. 2. Dokumentacija je odložena u medicinskim prostorijama i pristup ima samo medicinsko osoblje. Tijekom provođenja, medicinski tehničar ima u svom posjedu medicinsku dokumentaciju, ili ako tehničar nije u pratnji, dokumentaciju nosi sam zatvorenik u zatvorenoj koverti. 3. U zatvorskoj ustanovi radi barem jedan medicinski tehničar u punom radnom vremenu i angažiran je liječnik opće prakse barem 4 puta tjedno po nekoliko sati. 4. Medicinski pregled (scriming) novoprimljenih pritvorenika i zatvorenika obavlja se bez odlaganja po prijamu. Pregled obavlja medicinski tehničar u nedostatku liječnika, a liječnik odmah po stupanju na dužnost prvog narednog radnog dana. 5. Medicinski pregled traumatskih povreda liječnik obavlja odmah po saznanju navoda o njihovom 	
--	---	--	--	--

			postojanju. Objektivni liječnički nalaz u slučaju sumnje na zlostavljanje je proslijeđen bez odlaganja tijelu nadležnom za pokretanje kaznene istrage.	
--	--	--	--	--